

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ

شان صحابه

من افادات

امام الانقلاب شيخ القرآن
والحديث مولانا محمد طيب صاحب مدظلہ العالی

عبدالرحیم شاہ

اشاعت التوحید والسنۃ

اعجاز احمد عارفی

03445959115

شان صحابه رضی اللہ عنہم

په دې سورة (آل عمران) كښې يواهم مضمون شان صحابه بيان شو. يو كال دلته سفروو، د غرمې وخت وو، يو يو د اسرې راغلو، شيخ القرآن رضي الله عنه سره كيناستو، تپوسونه ئې شروع كړو. خبرې ئې كولې، شيخ رضي الله عنه ته وائي چه زه مفتي محمود استاډيم، اوزه د ډيره اسماعيل خان يم، اوفى الحال مفتي محمود صاحب نه راغلم (مفتي محمود صاحب هغه وخت كښې وزيروو) ماته ډي ائي خان كښې د شيعه وړد كولو. نوهغوى زما جواب نه شو كولې. نواوس هلته جماعت اسلامي والا پيدا شو او د شيعه وړ مرسته ئې شروع كړه. نوهغوى مضبوط شو، اوس ماته وائي چه ته كوم عظمت صحابه دپاره قرباني كوي، كه دادومره اهم مسئله وي نو قران كښې وښايه، نوزه سوچ كښې وم، دې وخت كښې يو عالم دسنده، مولانا صديق ولي الله، هغه ماسره ملاؤ شو او داد عبد الله سنده رضي الله عنه شاگرد ډي، اوسل كاله عمر ئې ډي. نوهغه ماته اووې، چه پنج پير ته لاړ شه، هلته به ستا مسئله حل شي، اوس تاته راغلي يم، شيخ رضي الله عنه ورته اووې. ښه ده كنه نوماته (ابواليمان مد ظله) ئې اووې، چه قران راواخله. نوماقران راوخستو او ورم مې كړونو.

عظمة الصحابه من القران

شيخ القرآن رضي الله عنه ورته اووئيل. چه كه صحابه وجرم دي نودې نه لوئې جرم بل نه شي كيدي چه نبی عليه السلام ئې تورو ميدان كښې پريښودې ده. او هغوى ترې تښتيدلى دي. سره ددې چه دا كار شوې ده، اودې سورة العمران كښې هغه واقعہ بيان شوې ده. نوگوره الله تعالى څه وائي، اول العمران نمبر ۱۵۲ ولقد عفا عنكم، زما په خپل ذات باندې قسم وي ماستاسونه عفا كړې ده.

د عفو څه معنى ده؟ دانه چه گناه وه الله معاف كړه، بلكه الله وائي چه ستاسو گناه ته ما اړو گناه نه ده وئيلې. د عفوې څه معنى المسامره دابن

الهمام صفحه ۲۳۳ کنبی معنی کوی. قال القشیری وليس العفو ههنا بمعنى غفر بل كما قال النبي ﷺ: عفا الله عنكم عن صدقة الخيل والرقیق. ای لم تجب علیکم قط ولم يلزمکم. نومعنی ددی دانه ده چه گناه ترې شوې وه بلکه داشکل دگناه وولکه کله کله شکل دگناه وی. لکه روژه دارسرې روژه کنبی اوبه وڅکی، دویم ځل ایت ۵۵ ولقد عفا الله عنهم تحقیق الله ترې نه عفا کړې ده. دریم ځل ۱۵۹ پیغمبر پاک ﷺ ته وائی فاعف عنهم څلورم واستغفرهم الله پنځم وشاورهم فی الامر، بیاییت نمبر ۱۷۴ واتبعوا رضوان الله دوی هم تابع دی دالله رضامنتیا. دارنگه نمبر ۱۱۰ کنتم خیرامة تاسو غوره امت یی. په دې وخت کنبی مخاطبین صحابه وو. نوچه هغوی خیانت گراو ظالمان شونو غوره څنگه شو. دارنگه بقره نمبر ۱۴۳ امةً وسطاً. ټولگی درمیانه، ای خیاراً وعدولاً، الله وائی دوی غوره دی، دارنگه سورة فتح نمبر ۱۸ لقد رضی الله عن المؤمنین. الله وائی زه ترې راضی یم، خودزی: الشیعة واحبابهم وائی چه مونږ ترې رضانه یو. دارنگه فتح ۳۲ والزمهم کلمة التقوى، دوی سره ماکلمة التقوى لازمه کړې ده. اوبل ځای حجرات کنبی الله وائی ان اکرمکم عند الله اتقاکم، نو صحابه ټول عزتمند دی.

دارنگه توبة ۱۰۰ رضی الله عنهم ورضوا عنه. دارنگه واقعه نمبر ۱۰ ، والسابقون الخ. دارنگه انفال ۲۴ والف بين قلوبهم وریسې وائی یا ایها النبی حسبک الله الخ. دارنگه حشر ۸، ۹ الله وائی زه ترینه رضایم. پیغمبره! ته هم ترې راضی شه. اودوی ماغوره، انصاف دار، عادلان، کامیاب خلق، اوزپرونو کنبی م ئې ایمان لارم کړې ده، ددی نه نور زیات څه شان صحابه وی. دارنگه احادیث وگوره حدیث کنبی راځی.

عظمة الصحابه من الاحادیث النبویة

(۱) ابوسعید خدری رضی الله عنه نه روایت دې نبي ﷺ فرمائی. لا تسبوا اصحابی فوالذی نفسی بیده لو انفق احدکم مثل احد ذهبا ما درک مدا حدهم ولا نصفه.

(۲) دارنگه ابن عباس رضی الله عنه نه روایت دی نبی صلی الله علیه و آله فرمائی مهاوتیم من کتاب الله والعمل به لا عذر لاحدکم فی ترکہ، فان لم یکن فی کتاب الله فسنة منی ماضية فان لم یکن سنة منی ماضية فما قال اصحابی، ان اصحابی بمنزلة النجوم فی السماء تشبیه ئی ستوروسره ورکړه، کلاوالقمر، نبی سپوږمئ وو. او سپوږمئ نه بعدستوری رنړاکوی.

(۳) دارنگه عمر بن الخطاب نه روایت دی العواصم من القواصم کنبی ابن عربی اوله مقدمه اول باب کنبی چه هغه اصحاب رسول الله صلی الله علیه و آله عدول بتعديل الله ورسوله لهم ولا ینتقص احداً منهم الا زندق، نوهغه روایت کنبی راحی قال رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم سالت ربی فیما اختلف فیہ اصحابی من بعدی فاوحی الله الی فقال ان اصحابک عندی بمنزلة النجوم من السماء بعضها اضاء من بعض.

(۴) دارنگه انس بن مالک رضی الله عنه نه روایت دی:

قال رسول الله صلی الله علیه و آله ان الله اختارنی واختارلی، اصحابی، فجعلهم اصهاا صهارى وجعلهم انصارى وانه سيجى فى اخر الزمان قوم ينتقصونهم الاولاتناكحومهم الاولاتنكحواليهم الاولاتصلوا معهم الاولاتصلوا عليهم

(۵) دارنگه دامام ابوذرعه رضی الله عنه قول دي. اذاريت الرجل ينتقص احداً من اصحاب رسول الله فاعلم انه زنديق.

دارنگه ابوداؤد يوحديث راوړي په باب الرجم کنبی چه صحابه په لارروان وو. يوصحابی رجم شوې وو. دهغه تذکره ئی کوله فقال ارجم رجم الكلب. نبی واوړيده. غږئې ونه کړو، حتى مربجيفة همارشائل برجله. نونبى صلی الله علیه و آله اووي اين فلان وفلان، قالا نحن ذان يارسول الله صلی الله علیه و آله قال صلی الله علیه و آله: انزلوا فكلامن جيفة هذا الحمار (نوصحابه پوهه شو چه حضرت غصه دي، تپوس کوی، قالا من ياكل من هذا يارسول الله، قال صلی الله علیه و آله، فما نلتما من عرض اخيكما آناً اشد من الاكل منه. هغه صحابه ودهغه مرجوم صحابی خه بې عزتی کړې وه؟

خو صرف دائي وي چه رجم شوي ده. اودائي رنستياوي، خوپه نبي ﷺ
 بداولگيدو اونبي ﷺ اووي. والذی نفسی بیده انه الان فی النار الجنة یسغمس
 فیها. دوی وائی چه صحابه وداکری دی، مونزوایوبالفرض که شوي دی،
 اوته غائبانه دهغه بدوائی، داداسی ده لکه مردار خره غوبنی خوری، یا هغه
 نه هم بدتر،

د صحابو بد ولي شروع شو؟

اقوال العلماء:

مراد الکلام ص ۴ کنبی عبدالعزیز فرهادی رحمه الله ذکر کوی چه اصل
 باعث ددی څه وو. نو هغه وائی لما انفرت دولة المجوسية عن فاس تشاور بعض
 الشياطين في افساد الاسلام فاحدثوا القول بان الصحابة ظلموا هل البيت. دائي
 ځکه کول چه خلق صحابه و نه بد دل کړی، چونکه صحابه د دین ستنې وې،
 سندوو، نودوی چه بد نام شو، نودین هم بد نام شو، ځکه چه دین هغوی
 راوړې ده، امام مجدد رحمه الله هم مکتوبات ص ۳۳۰ مطبوعه ترک کنبی
 دفتر دوم کنبی وائی اگر عثمان و صديق وفاروق مطعون باشد، و متروک
 العدالة شود، برقران چه اعتماد باند،

دارنگه صفحه ۷۷ کنبی وائی. «کسے طعن بر اصحاب و سلف
 صالحین گردد رافضی است. امام ابوحنیفه رحمه الله هم سلفونه وو.

دارنگه صفحه ۳۰۸ کنبی وائی، محاربات صحابه محمول
 بر محامل نیک هستند، اوصفحه ۱۸۹ کنبی وائی ما امن برسول من لم یوقر
 اصحابه. صفحه ۸۴ کنبی وائی اگر اصحاب مطعون شد، دین هم مطعون
 میشود. صفحه ۸۰ کنبی وائی هم اصحاب راجزته نیکی یاد نه باید کردند،
 د صحابه و بد به نه وایی. ایمان کامل یا مرام الکلام صفحه ۸۰ کنبی
 عبدالعزیز فرهادی رحمه الله ذکر کوی.

از قضائے حضرت رب المجید

یاد او کردن جرم و منکر است

جنگهار کاند ر صحابه شد پدید

یاد نه او ردنش اولی تراست

دارنگه شيخ الاسلام علامه ابن تيممة مجموعة الفتاوى ص ١٥٣
ج ٣ كنبى وائى من طعن فى احد من الخلفاء الاربعة فهو اضل من حمار اهله،
دارنگه شرح العقيدة الطحاوية ص ٥٢٨ كنبى وائى ونبغض من يبغضهم
وبغير الخير يذكرهم ولا نذكرهم الا بخير.

دارنگه قرطبنى ص ٣٠٨ ج ١ الابانه ٩٦ كنبى وائى كل الصحابة
ائمة مؤمنون غير متهمين فى الدين.... على جميعهم وتاب دنابنوقيرهم وتعظيمهم
والتبرى من كل من ينتقص احدا منهم والكف عن البطن فيهم والثناء عليهم
كماثنى الله عليهم ،،

دارنگه ابوالمنتهى ص ٢٧ كنبى وائى: ولا نذكر احداً من الاصحاب
الا بخير، وفى الكفاية ص ٤٩ كل من من انقض اهدامن اصحاب رسول الله
فهو زنديق. لان عدالة الصحابة معلومة بتعديل الله اليهم. وفى المسامرة ص ٣١٣
واعقادات اهل السنة والجماعت تركية الصحابة ،،

دارنگه الابانه صفحه ٩٥ كنبى وائى. وما جرى بين على وزبير كان
على تاويل واجتهاد. بعضي خلق وائى چه تاريخ ليكللى دى، نوخكه
مونزو واولكه البدايه ليكللى فلانى ليكللى دى فلانى ليكللى دى. نوزه وايم
چه دوى وائى، چه تاريخ ليكللى دى خكه ما وليكل نوزه كه ستاته كنخل
وكرم، خفه كيپرې خوبه نه. خكه چه ستاته فلانى هم كرې دى. اوبيا گوره
يو طرف ته تاريخ بل طرف ته دصحابى عظمت، لږه موازنه ئې اوكره

طعنه برايشان خصلت مرد جهول انچه گفته شاعر گوئم دراست	نيست مدح ايشان بجز مدح رسول طعنه برايشان طعنه بريغمبر است
---	--

او كه ته وائى تاريخ ليكللى دى نوزه هم وايم.

نيست جزا فسانه تاريخ وطن

انچنين تاريخ را در آتش فگن

او كه مؤرخ ليكللى دى نوديته ئې ليكللى دى، چه تاته به بنائى چه
فلانى داوئيلي دى، هغه دصحابه وابد نامول مورخ خوليكللى، خودا مقصد

ئې نه دې، لکه قران موسى باره کښې دفرعون قول ذکر کوی، چه هغه وئیل،
انی لاظنک یموسی مسحورا نوته به وائی چه قران وائیلی دی چه موسى
جادوگر، نه بلکه دادفرعون قول نقل کوی، چه هغه داوائیلی دی. دارنگه زه
یوتن دوه نه یادوم، بلکه هرڅوک چه دصحابی بدوائی، هغه رافضی ده. که
هغه شیعہ ده، که مودودی ده، او که غیر مقلد، غیر مقلدین هم دصحابه
وټنقیص کوی، کتاب کښې ئې لیکلی دی، چه بس دی نه هیڅوک نه دی
خلاص. دائې کتاب کښې لیکلی دی، خودائې مرگړې ده. اوعبدالله بن
مسعود رضی اللہ عنہ باره کښې وائی. چه لنډ وو، داسې وو، داسې وو. مودودی
صاحب هم خلافت و ملوکیت صفحه ۹۰ کښې وائی: ،، حضرت علی رضی اللہ عنہ
کولوگون نه کها که آپ بهی حضرت معاویه رضی اللہ عنہ کی طرح بیت المال کامنه
کهول دے،، یعنی مطلب داچه هغه کهلاؤ کړې وو. صفحه ۱۲۵ کښې رائی
چه هغه مطلب دادې چه معاویه باغی اوبدنظمه وو.

،، اس نه بدرجهازیاده غیر آئینی طرز عمل دوسرے فریق یعنی حضرت
معاویه رضی اللہ عنہ کاتها. جومعاویه بن سفیان کی حیثیت سے نهین، بلکه شام کے
گورنر کی حیثیت سے حضرت عثمان رضی اللہ عنہ کا بدلہ لینے کے لئے تھا. مرکزی
حکومت کی اطاعت سے انکار کیا،، نوچه مرکزی امیر اطاعت نه انکار
وکړی نوباغی ده کنه. اوبیا وائی. یہ سب کچه دور اسلام کے نظامی
حکومت کے بجائے زمانه قبل اسلام کے قبائلی بدنظمی کے اتباع هے.
دارنگه معاویه رضی اللہ عنہ باره کښې وائی چه خلافت ئې په ملوکیت بدل کړو.
صفحه ۱۴۸ کښې وائی. دطمعی اود ویرې نه یزید خپل ځوی دپاره ئې
خلقونه بیعت واخستو، ص ۱۵۸ کښې وائی: چه خلافت حاصلو لودپاره ئې
جنگ وکړو. صفحه ۱۸۳ کښې وائی حضرت معاویه رضی اللہ عنہ سنت بدل کړو.
صفحه ۱۷۴ کښې وائی چه د کتاب الله اوسنت ئې صریح خلاف ورزی وکړه.
صفحه ۱۷۵ کښې وائی چه دپلار په زناء ئې شهادتونه واخستل.

دارنگه یویو صحابی پسې بدوائی اوداسې داسې الفاظ ذکر کوی.
حضرت عثمان رضی اللہ عنہ باره کښې وائی چه معیار مطلوب ئې قائم نه کړو اود

بيت المال نه ئي خپلو خپلوانو ته تحفي ورکړي. او تقسيم ئي کړو. اورشته دارانوله ئي عهدي ورکړي. صفحه ۹۹ نه ۱۰۶ کښي وائي. اودا اعتراض په حضرت عثمان رضي الله عنه باندې شيعه وکړي وو. لکه السيف المسلول صفحه ۳۳۲ کښي قاضي ثناء الله پاني پتي رحمه الله د شيعه و اعتراض نقل کوي، اودهغي جواب کوي.

دارنگه مختصر تحفه اثنا عشرية صفحه ۲۲۲ کښي د شيعه و اعتراض ذکر کوي او جواب کوي. دارنگه المنتقى دامام ذهبي صفحه ۳۷۸ کښي الصواعق المحرقة صفحه ۱۱۳ کښي لابن حجر الهيتمي رحمه الله دارنگه العواصم کښي ابن عربي رحمه الله ترې نه جواب کوي. مودودي په دې خفه شوې ده، چه دوي جوابونه کوي. نو وائي چه ماهغوي خبره پريخوده. او هغه جوابونه م ونه کړل، نو صفحه ۳۴۸ کښي وائي چه داماولي ذکر نه کړل، داځکه چه هغوي خپل کتابونه د تاريخ په حيثيت نه دي ليکلي.

بلکه هغوي خان نه د صحابه و وکيلان جوړ کړي دي. او وکيل خو خامخا خان نه صفائي کوي ددي وجې نه. مونږ وايو ته يک ده کنه. خويه علي رضي الله عنه هم اعتراضونه شوي دي، نو چه کله هغه ذکر کړي، بيا جوابونه کوي، او بيا صفحه ۱۱۷ کښي وائي. انهنه يک طویل فرض مرتب کي، جن کي جوابات ممکن تهی او بعد مين دي گئي. د حضرت علي رضي الله عنه باره کښي وائي نو د حضرت عثمان رضي الله عنه باره کښي داولي نه وائي.

هم نه چه پايالاکه محبت نه چپ سکی
انکھون نه روکه يار سے اظهار کر ديا

دمودودي دې ځائي کښي شيعه و سره محبت ښکاره شو، حالانکه د عثمان رضي الله عنه د اعتراضاتو جوابونه هم کيږي، لکه تاريخ الطبراني صفحه ۱۴۵ کښي وائي، چه عثمان دور کښي ۳۳ عهدي وې، او هغه کښي ۱۸ عهدي د عمر رضي الله عنه د زمانې وې. نو بيا څنگه دخپلوانوله عهدي ورکړي. دارنگه چه مال ئي ورکړي وو. نو تاريخ طبراي صفحه ۱۰۲، ۱۰۳

جلد ۵ وگوره، عثمان رضی اللہ عنہ وائی ولا استحل اموال المسلمین لنفسی ولا حد من الناس. اودا زماخپل مال دې هغه ورکوم، اودام ابوبکر او عمر زمانه هم ورکول، یو کال دامدرسه نوې جوړیده، دافغانستان انقلاب نوې راغلي وو، یو څو ملايان دلته راغلي وو، یو حسین اخونزاده، چه وروسته ئې ورته شیخ جمیل الرحمن وې، الله دې وبخی، دشیخ رحمۃ اللہ علیہ شاگردان وو. دمودودی په سر ئې بحث کولو، او هغه وخت ئې خپل تنظیم نه وو جوړ کړې، نوشیخ ورته دمودودی یوه یوه خبره بنائیله او جوابونه ئې کول، شپه تر نیمه شوه، او یوه خبره دحضرت عثمان رضی اللہ عنہ مال ورکولو الزام، جواب پاتې شو، او اوده شول. نوشیخ رحمۃ اللہ علیہ څه یوه گهڼه بعد کتابونه لاس کښی راخیستی، اورا غلو هغوی بیدار کړو، الخ. (شیخ رحمۃ اللہ علیہ ورته وې چه زه اوده شوم نوسوچ مې کولو، چه که صبا مړ شوې نوالله به درنه تپوس کوی چه دصحابی په سربحث شروع شو، او تاخوبونه کول نور اپاسیدم. (تمت بحمد الله)

۱۳: دیارلسمه وجه: بیعت رسول صلی اللہ علیہ وسلم بیعت الله

یعنی بیعت در رسول بیعت دالله تعالی دې. دادلیل دې پدې چه دې حق رسول دې. الله تعالی فرمائی.

،، ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله يدالله فوق ايديهم ،، (فتح ۱۰)

یقیناً چه هغه کسان چه بیعت کوی ستاسره نوبیناً بیعت کوی دوی دالله سره، لاس دالله تعالی ددوی دلاسو نو دپاسه دې.

۱۴: څوارلسمه وجه: توصیف اصحابه ومدحهم وکرامتهم

یعنی قران کریم کښی الله تعالی دصحابه کرامو رضوان الله علیهم اجمعین شان، صفت او مدح بیان کړې ده، دادنبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم په صدق باندې دلیل داسې جوړیږي چه دایو عقلی او عرفی ملازمه ده چه عظمت دملگرو او تابعدارانو دلالت کوی په عظمت دمتبوع باندې یعنی چه تابعین ئې داسې پاک او نیک خلق دی نومتبوع به خامخانیک صالح او صادق وی.

قران کریم کبسی هم دې ملازمې ته اشاره ده. الله تعالى فرمائی.
والشعراء يتبعهم الغاؤون. ځکه چه دشاعرانو تابعداران گمراه خلق وی، دلته
داشان نه دی وئیلی، چه والشعراء هم الغاؤون ځکه چه گمراه
د تابعدارانو دلالت کوی په گمراهی د متبوع باندې نو دارنگه هدایت
او عظمت د تابعدارو دلالت کوی په عظمت او صدق د متبوع باندې چه هغه
دلته رسول الله ﷺ دې.

دارنگه دا عرفی ملازمه هم ده ځکه چه عرف دادې چه ان ا لقرین
بالمقارن یقتدی ملگری د ملگری اقتداء کوی،

دارنگه الاعتبار بالامثال من صنعة الرجال. یعنی د امثالونه عبرت
اغستلې کیږی، ددې ملازمې تائید دشپږمې صدی یو عالم ابو الفضل
قاضی عیاض اندلسی رحمه الله په خپل کتاب الشفاء باحوال المصطفی (۲: ۴۱)
کبسی کړې دې، هغه فرمائی:

من توقيره وبره صلى الله عليه وسلم توقير اصحابه وبرهم ومعرفة حقهم والاقتداء
بهم وحسن الثناء عليهم والاستغفار لهم والامساك عما شجر بينهم.

یعنی د نبی ﷺ عزت او عظمت د اهم دې چه د صحابو رضی الله عنهم عزت
او کړی او احسان ورسره او کړی او دهغوی حقوق او پیژنی، او په هغوی پسې
اقتداء کول او دهغې تعریف او مدح کول او دهغوی دپاره د مغفرت دعا گانې
غوښتل او دهغوی دا اختلافات فیما بینهم نه سکوت اخیتاؤل.

قران کریم کبسی چه کوم ایتونه د صحابه کرامو رضی الله عنهم په عظمت شان
دلالت کوی، هغه درې قسمه دی.

۱: یو قسم هغه ایتونه دی چه په هغې کبسی تصریح وی چه دا د صحابه
کرامو په شان کبسی نازل شوی دی لکه بعضو کبسی تصریح وی چه دا د
انصار و صفات دی او دا د مهاجرین صحابو صفات دی، دا قسم ایتونه خو
یقیناً د صحابو په باره کبسی دی.
لکه الله تعالى فرمائی.

«مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»

(الآية، سورة فتح: ۲۶)

محمدرسول دالله دی، اوهغه کسان چه دده تابعداردی (صحابه)
سخت دی په مقابله دکافرانو کبسی رحم کونکی دی په مینځ خپل کبسی.
لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونک تحت الشجرة. (فتح ۱۸)
یقیناً رضاشوی دې الله تعالی دمومنانو (صحابو) نه کوم وخت چه
بیعت کوودوی تاسره لاندې داوونې نه.
ددې نه علاوه نورهم ډیرایتونه دی چه تتبع سره ملاویری.

۲: دویم قسم هغه ایتونه دی چه هغې کبسی داتصریح نه وی چه دادصحابه
کراموپه شان کبسی دی خومفسرینودالیکلی وی چه دادفلانی صحابی
اودادفلانی صحابی باره کبسی نازل شوی دې یعنی دویم قسم هغه ایتونه
دی چه مفسرینو تصریح کړې وی په دې باندې چه دادصحابوپه شان کبسی
نازل شوی دی لکه الله تعالی فرمائی.

«وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ

وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا»

(الآیه، نساء: ۶۹)

اوچاچه فرمانبرداری اوکړه دالله تعالی اودرسول پس دغه خلق به
ملگری وی دهغه کسانوسره چه انعام کړې دې الله په هغوی باندې چه
پیغمبران دی، اوزیات رشتینی دی اوشهیدان اونیکان دی اوڅه دی دوی
په ملگرتیا کبسی.

وما لاحد عنده من نعمة تجزى الا ابتغاء وجه ربه الاعلى ولنوف يرضى. (والليل
۱۹، ۲۰، ۲۱) اونشته هیچالره دهغه سره څه احسان چه بدله ئې ورکړی
مگر لتهول دمخ درب خپل چه اوچت دې اوزردې چه خوشحاله به شی.

دې دوو ايتونو باره کښې تفسير قرطبي کښې تصريح ده چه
داد صحابه کرامو باره کښې دی. دارنگه ددې نه علاوه نور هم ډير ايتونه دي
چه تتبع سره معلومېږي.

۳: دريم قسم هغه ايتونه دي چه په هغې کښې تصريح نه وي داد صحابه
کرامو باره کښې دي خو هغه صفات وي د مومنين کاملين نودهغې مصداق
اول صحابه کرام دي، نودا آياتونه په دې طريقه باندې د صاحبو صفات وي
لکه الله تعالى فرمائي.

«هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾»، (سورة بقره ۳)

لار (د تقوى) خاني پرهيزگارانوته، داهغه کسان دي چه يقين کوي په هغه څه
چه ددوي نه پټ دي. او پابندي کوي دمانځه او بعضې دهغې نه چه مونږ دوي
لره ورکړي دي خرچ کوي په لاره دالله تعالى کښې.

«وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ
الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿١٢٣﴾»، (سورة فرقان)

او خاص بندگان در حمن هغه خلق دي چه گرځي په زمکه باندې په
نرمۍ سره او هر کله چه خبرې کوي ددوي سره جاهلان، نودوي ورته وائي
دسلامتيا سره.

ددې نه علاوه نور هم ډير ايتونه دي چه تتبع سره معلومېږي.

دې ايتونو کښې چه د صحابه کرامو اوصاف بيان شوي دي دا قطعي
او يقيني دي، دقران کریم په مقابله کښې بظا هر يو حديث راشي نوهم په هغې
کښې تاويل کيږي نودبل چاقول ته دقران په مقابله کښې څه اعتبار دي چه
هغه د صحابه کرامو په مينځ کښې دشمني ثابتوي، يا صاحبو باندې طعن
کوي لکه قاضي عياض رحمه الله په خپل کتاب الشفاء (۲: ۴۱) کښې فرمائي.

والاضراب عن اخبار المؤرخين وجهلة المؤرخين وضلال الشيعة والمبتدعين
القادحة في احدهم. (الشفاء ص ۱۲ ۴۱)

اومخ اړول دی داخبار ودمؤرخینونه اوناپوهه مورخینونه اودگمراه شیعه
گانونه اودمبتدعینونه چه جرح کونکی دی په یوتن کښی ددی صحابونه.
یعنی دصحابوباره کښی چه جاهل مورخین اودگمراه شیعه گانو او
نور ویدعتیانوڅه دنقص او طعن اخبار نقل کړی دی دهغې نه اعراض کول په
مسلمانانو باندې فرض دی، دقران مقابله کښی ددوی خبرو ته هیڅ
اعتبار نشته.

پداسې مقام کښی اکثر و مورخینو تاریخ په تاریک کښی لیکلې
دی یعنی دروغ ئې لیکلې دی، دشیعه گانو خبرې ئې نقل کړی دی بعضې
خبرې او اختلافات دصحابوپه مینځ کښی واقعه پیدا شوی دی خو هغې
کښی هم کوم جانب نه چه غلطی شوې ده هغه اجتهادی غلطی وه په هغې
باندې مواخذه نه شی کیدې، لکه شرح فقه اکبر (۴۸ و ۸۲) کښی، دارنگه
مرقات (۱۱ : ۲۸۰) کښی ملا علی قاری رحمته الله علیه دا تصریح کړې ده چه
دصحابو دا اختلاف بناء وپه خطاء اجتهادی باندې، ددغه اختلافاتوباره
کښی هم دا اهل السنه والجماعت عقیده په شرح فقه اکبر (۸۵) کښی اوشفاء
دقاضی عیاض (۲ : ۴۱) کښی ذکره ده چه: الامساک عما شجر بینهم.

دارنگه امام شافعی رحمته الله علیه ته چا او وئیل چه دصحابو مینځ کښی چه
کوم اختلاف وودهغې باره کښی مونږ ته څه او وایه هغه ورته او فرمائیل. تلک
امة قد خلت لها ما کسبت ولکم ما کسبتم. اوبیاني او وئیل چه الله تعالی زموږ
لاسونه او تورې دهغوی دوینونه ساتلی دی نو خپلې ژبې څنگه دهغوی په بې
عزتی کښی ککړې کړو.

سوال: بعضې خلق دڅه زوایاتونه استدلال کوی اودصحابه کرامو تنقیص
کوی لکه دمشکات یو حدیث دې چه دخلافت زمانه دیریش کاله ده، دینه
استدلال وی چه معلومه شوه چه معاویه رضی الله عنه خلیفه نه وو بلکه ملک یعنی

بادشاه وو.

جواب: جواب دادې چه امام ابن العربي رحمته الله په العواصم والقواصم کښی لیکلی دی چه دا حدیث سنداً ضعیف دی، ددې په مقابلہ کښی صحیح حدیث شته، بخاری کښی روایت دی نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمائی. چه زمانه به روسته (۱۲)، خلفاء وی، دارنگه شرح العقیده الطحاویه (۲۰۰)، کښی هم شته چه معاویه خلیفه لیس بملک، د معاویه رضی الله عنه فضیلت کښی مرقات (۱۱)؛ ۴۳۸ کښی یو حدیث نقل کړې دی.

اللهم اجعله هادياً مهدياً واهديه. ای الله دا (معاویه) اوگرځوي لاره ښوونکې اولارورته ښوول شوي اوهدایت اوکړې په ده سره (خلقوته) کله بعضي اهل علم خطاء شی هغه داسې چه یو حدیث کښی د عمار رضی الله عنه باره کښی راغلی وو. تقتله الفئة الباغية. یعنی نبی صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه عمار رضی الله عنه لره به باغیان وژنی نو خلقو دې حدیث سره یوبله خبره اولگوله چه عمار رضی الله عنه دعلی رضی الله عنه فوج کښی وو اود معاویه رضی الله عنه ملگروقتل کړو نو معلومه شوه چه د معاویه رضی الله عنه ډله فئه باغیه وه.

بعضي فقهاء هم دې کښی خطاشول اومورخین هم خطاشول په اهل السنه کښی، چه اودا خبره صحیح ده بغی نه مراد دلتہ بغاوت عن حدود الله نه دې بلکه دعلی رضی الله عنه دامارت نه بغاوت مراد دې.

مونږ جواب کوو چه دا حدیث اگر چه محدثینو ذکر کړې دي لیکن ددې په سند کښی یوراوی عبدالله بن جعفر نجیح دده باره کښی الکامل لابن عدی (۴: ۱۴۹۵)، کښی وئیلی دی، چه داراوی ضعیف دی، اوداروایت ضعیف دی.

دویم جواب دادې چه داتاریخی خبره ده چه عمار رضی الله عنه دعلی رضی الله عنه په لښکر کښی وونوتاریخ داهم لیکلی دی چه عمار رضی الله عنه دعثمان رضی الله عنه په دور کښی مصر نه رااووتلواورک شو. سبائیووژلې دې نوفئه باغیه سبائییه دی، اویقیناً سبائییه فرقه باغیه وه، لکه چه قران کریم دصحابوشان بیان

کړې دې. دارنگه جناب محمدرسول الله ﷺ په ډيرو احاديثو کښې د صحابو شان بيان کړې دې ومن اراد التفصيل فليراجع الى كتب الاحاديث. معلومه شوه چه د صحابو شان د ديني مسئله ده تاريخي مسئله نه ه نودې کښې به صرف قران او حديث ته اعتبار وړی ددې په مقابلې کښې تاريخ (تاريک) ته هيڅ اعتبار نشته، د صحابه کرامو د اعظمت شان په حقيقت کښې دلالت کوي په عظمت د شان درسول الله ﷺ او دهغه په صدق باندې.

حضرت مولانا ولي الله صاحب کالگرام په قراة العيون ص ۱۱ منبر فرمائي

د اصحابا نور رضی الله عنهم مقام — په دريښو کالو ښوت کښې بنی علیه السلام د ډیر اعلی او اوچت مقام کاملان شاگردان پیدا کړيدي د هر قسم داغ نه پاک دی خطایا نه تر نه شويدي لیکن په اجتهاد یعنی دخپل عمل به ورسره دلیل وړ خو په دلیل کښې به خطا شوخو سره د دین نه رڼی الله تعالی د بخښنې اعلان کړیدے رضی الله عنهم ورضواعتہ، تنقید،، په صحابه و رضی الله عنهم اعتراض کول دهغو غلطیا نه څرگندول ډیره لویه غلطی او گناه دے دهغو سره محبت کول او دهغو تعظیم کول او صفتونه رڼی کول ایمان د نښه دهغو بی ادبی کول د بنی علیه السلام بې ادبی ده او دهغو تعظیم کول د بنی علیه السلام تعظیم د نښه هر بنده د خیال او کی چه حقه به ډیځمیر علیه السلام سره صباح مخ لگوم او هغه به دخپلو شاگردانو طرفدار وړی نو حقه به حقه جواب کوم الله تعالی د هرايماندار له دهغو محبت او تعظیم نصیب کی